

Дыялог аб подзвігу юнацтва

У Беларускай дзяржаўнай музее гісторыі Вялікай Айчыннай вайны 7 лютага стартаваў праект “Памяць праз стагоддзі”, прымеркаваны да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нацысцкіх захопнікаў, які адкрыўся дыялогавай пляцоўкай “Дзеці вайны” і праглядам дакументальнага фільма “Фабзайцы”.

У мерапрыемстве ўдзельнічалі навучэнцы сталічных устаноў адукацыі, прадстаўнікі маладзёжных саветаў пры адміністрацыях раёнаў Мінска і гарадскім Савеце дэпутатаў, актыў Беларускага рэспубліканскага саюза моладзі. Адначасова паказ фільма з трансляцыяй мерапрыемства адбывалася ў шэрагу мінскіх кінатэатраў. Акрамя таго, з Санкт-Пецярбурга па відэасувязі да дыялогу далучыліся блакаднікі, аўтары фільма і ўдзельнікі цэнтра патрыятычнага выхавання “Дзяржынец”.

АГУЛЬНАЯ ГІСТОРЫЯ

Першая сустрэча цыкла была прысвечаная 80-годдзю зняцця блакады Ленінграда, якое адбылося 27 студзеня 1944 года. Расповед аб гэтай лёсавызначальнай падзеі і яе ролі ў жыцці ўраджэнцаў Беларусі зрабіўся своеасаблівым пралогом да панарамы гісторыі аб вызваленні нашай зямлі ад гітлераўцаў. Ленінград быў адзіным у найноўшай гісторыі буйным горадам, які вытрываў аблогу тэрмінам амаль у 900 дзён. Напрыканцы блакады там засталася не больш за 800 тысяч жыхароў з трох мільёнаў, якія жылі ў Ленінградзе і прыгарадах да яе пачатку.

Генеральны дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі **Вадзім Гігін** падкрэсліў, што беларусаў з Санкт-Пецярбурга заўжды звязвалі асаблівыя дачыненні. У нашай супольнай гісторыі былі перыяды, калі ў гэтым горадзе жыло больш этнічных беларусаў, чым у любым з беларускіх, ураджэнцаў нашай зямлі вучыліся там і працавалі. Багата беларусаў і сярод маракоў, у тым ліку Герояў Савецкага Саюза, — рэч у тым, што беларускі камсамол у міжваенныя гады веў шэфства над Балтыйскім флотам. Зрэшты, і славетная “Блакадная кніга” напісаная Даніілам Граніным у суаўтарстве з нашым земляком — Алесем Адамовічам. Гэтыя сувязі настолькі моцныя і разнастайныя, што варта было б стварыць экскурсійны маршрут па беларускім Піцеры.

ПЕРАД НАВАЛЬНІЦАЙ

Дакументальны фільм “Фабзайцы” распавядае пра лёсы 24 тысяч падлеткаў з Беларусі, якія прыбылі ў 1940 годзе ў Ленінград атрымліваць адукацыю ў рамесных вучылішчах і школах фабрычна-завадскога навучання,

а ў выніку трапілі ў жорсткія ўмовы блакады: 12 тысяч з гэтага ліку загінулі ў тых страшных гадах. У памяць аб іх на Піскароўскіх мемарыяльных могілках устаноўлены абеліск.

На хвалі індустрыялізацыі міжваенных гадоў савецкай Беларусі былі неабходныя кваліфікаваныя рабочыя кадры — 2 кастрычніка 1940 г. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР выдаў указ аб дзяржаўных працоўных рэзервах, паводле якога меркавалася штогод падрыхтоўваць да мільёна чалавек, навучаючы іх прафесіям токараў, фрэзероўшчыкаў, будаўнікоў, чыгуначнікаў і іншых. Для гэтай мэты набіралі падлеткаў ад 14 гадоў, якія мелі ад 4 да 7 скончаных класаў. Падрыхтоўку яны праходзілі за тры гады ў рамесных ды чыгуначных вучылішчах, і за паўгода — у школах фабрычна-завадскога навучання. Набор праводзіўся як шляхам мабілізацыі, так і добраахвотна.

Гэта была добрая перспектыва для вясковай моладзі, і ў выніку ў Мінск прыехалі каля 50 тысяч юных вяскоўцаў. У сталіцы БССР адкрыліся два вучылішчы металістаў, фабрычна-завадскія школы камунальшчыкаў і будаўнікоў. Амаль палову з гэтага ліку будучых навучэнцаў накіравалі ў Ленінград. Праводзілі іх урачыста, але падлеткі ўзгадвалі, што адразу ж з’елі ўсе харчы, якія ім давалі на дарогу, таму былі надзвычай узрадаваныя, калі на станцыі Дно здолелі пачаставацца ў станцыйным буфэце бясплатнымі піражкамі за кошт камсамольскай арганізацыі. У Ленінградзе ў 1940-м былі адкрытыя больш за 80 новых прафесійных навучальных устаноў, выпускнікі якіх лічыліся своеасаблівай “рабочай арыстакратыяй” і мусілі пасля сканчэння курсу вярнуцца ў мясціны, адкуль былі накіраваныя на навучанне, і адпрацаваць там, па розных нормах, ад двух да пяці гадоў. Навучаліся ў такіх установах у Ленінградзе 75 тысяч падлеткаў, і каля траціны з іх складалі беларусы.

НА ДАРОГАХ ВАЙНЫ

У чэрвені 1941-га ў рамесных вучылішчах і школах фабрычна-завадскога адукацыі праходзілі экзамены, пасля якіх навучэнцы мусілі раз’ехацца на канікулы на ўсё лета. Надзеі на адпачынак, ясная рэч, не спраўдзіліся — з пачаткам вайны падлеткі вымушаныя былі прыступіць да працы

на заводах Ленінграда, таксама ўдзельнічалі ў будове абарончых умацаванняў на подступах да горада. А 8 верасня вакол Ленінграда замкнулася кола блакады, і галоўным ворагам для яго жыхароў зрабіўся голад.

Навучэнцы атрымлівалі дарослую норму хлеба і начавалі ля станкоў, каб не траціць лішняга часу і сіл у дарозе на працу. Часта падлеткі гінулі ад голаду і холаду, пакуль навучэнцаў пачысе не пачалі вывозіць з горада па “Дарозе жыцця”, па лёдзе Ладажскага возера. Некаторыя прыпісвалі сабе лішні год узросту, каб трапіць на фронт: адным з такіх добраахвотнікаў быў Федасій Смалачкоў, снайпер, пасмяротна ўшанаваны званнем Героя Савецкага Саюза. Многія з фабзайцаў, дасягнуўшы паўналецця, пасля ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі.

ПРАЎДЗІВЫ СЮЖЭТ

Начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта **Вольга Чамаданава** адзначыла значнасць карціны. Паводле яе слоў, “Фабзайцы” — яскравы прыклад таго, што гісторыю Вялікай Айчыннай вайны трэба распавядаць праз лёсы людзей. Стваральнікі карціны прарабілі каласальную працу, паклаўшы ў аснову фільма гістарычныя факты, рэдкія архіўныя звесткі, газетныя матэрыялы, успаміны фабзайцаў з лістоў і дзённікаў. Аўтары пастараліся перадаць дух таго часу, але пры гэтым распавялі трагічную гісторыю сучаснай мовай.

Марыя Ягадніцына, якая перажыла блакаду, сёння ўзначальвае грамадскае аб’яднанне “Беларускі саюз блакаднікаў Ленінграда”. Яна падзялілася з сучаснымі юнакамі ўспамінамі, трагічнай гісторыяй свайго жыцця і заклікала захоўваць памяць аб мінулым. З Санкт-Пецярбурга па відэасувязі сваім аповедам аб блакадзе падзяліўся Уладзімір Галакціёнаў. Напрыканцы мерапрыемства ўдзельнікі змаглі задаць пытанні гісторыкам, журналістам і блакаднікам. Праект “Памяць праз стагоддзі” не завершыцца 3 ліпеня, а будзе пашырацца — і працягнецца да 80-годдзя Перамогі.

Антон РУДАК

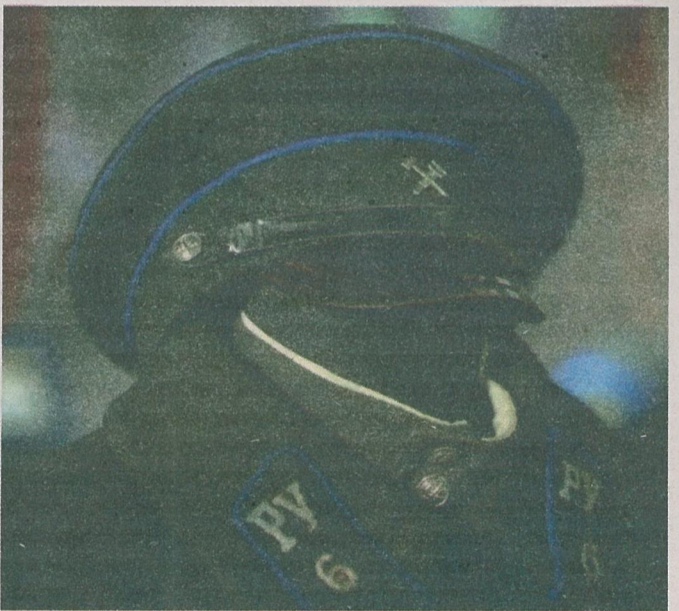
Фота: кадры з відэатрансляцыі

Марыя Ягадніцына

Навучэнцы школ ФЗН

Уніформа навучэнца рамеснага вучылішча

Газетная нататка аб фабзайцах